

Fatale inval op contactadres Laan van NOI

Deel 54 uit de serie 'De onbekende helden van 1940-1945'

Door: Henk G. Westland, luitenant-kolonel b.d.

De *Sicherheitspolizei* valt in de Haagse wijk Bezuidenhout een woning binnen aan de Laan van Nieuw Oost-Indië 240 met als gevolg tientallen arrestaties, ook die van marechaussee, later parketwachter Henk Gottlieb.

Henk Gottlieb (24), na de capitulatie eervol ontslagen als sergeant der Grenadiers, solliciteert bij het Korps Rijksveldwacht en krijgt eind oktober 1940 een aanstelling als tijdelijk rijksveldwachter te Weesp. Zijn opleiding – een spoedcursus van zes weken – start pas vijf maanden later in Hilversum bij de voormalige 'Opleidingsschool Rijksveldwacht'. Voormalig, want ingaande 1 maart 1941 is de Rijksveldwacht door de bezetter opgeheven en is het personeel overgegaan naar de Marechaussee. Gottlieb wordt aangesteld als marechaussee en begin mei 1941 – na zijn opleiding – geplaatst bij de Brigade Broek op Langendijk. Bij de politiereorganisatie van maart 1943 wordt hij aangesteld als wachtmeester der Staatspolitie, ingedeeld bij de 'Marechaussee (Gendarmetrie)' in Broek op Langendijk.

In Broek op Langendijk raakt Henk betrokken bij hulp aan joden en afgesprongen Engelse vliegers, samen met timmerman/aannemer Jaap Balder. In 1942 neemt de bezetter steeds meer anti-joodse maatregelen. Henks verloofde, Jopie Bohn uit Rijswijk, zorgt ervoor dat joden hun weg vinden naar Broek op Langendijk, die daar door Henk en Jaap en in de omgeving worden ondergebracht of verder getransporteerd. De vliegers worden door Henk – onder bescherming van zijn uniform – naar Amsterdam gebracht, op weg naar Engeland via de 'pilotenlijnen'.

Dit illegale werk gaat door tot juni 1943 wanneer Henk wordt overgeplaatst naar het parket bij het gerechtshof Den Haag. Overigens wordt per 1 augustus een Korps Parketwacht opgericht (schei-

ding tussen organen van justitie en politie) en wordt Henk aangesteld als wachtmeester der Parketwacht bij de groep 's-Gravenhage. Henk treft het met zijn groepscommandant, hoofdwachtmeester De Lange. Die weet van zijn illegale werkzaamheden en zal hem lange tijd ziek melden.

In Rijswijk komt Henk door toedoen van Jaap Balder in contact met sigarenwinkelier en illegaal werker Jaap Goedendorp. In die tijd komt de stroom van mensen op gang die willen onderduiken: militairen opgeroepen voor krijgsgevangenschap en jongemannen voor arbeidsinzet in Duitsland. Illegaal werker Muijs uit Rijswijk schrijft: "Aan dit werk heeft Henk zijn volle steun verleend. Hij hielp mede te zoeken naar onderduikadressen, met de distributie van bonkaarten en andere voorkomende werkzaamheden. Het vond voornamelijk in Den Haag en omgeving plaats." Alles verloopt goed totdat Jaap Goedendorp als gevolg van andere arrestaties op 31 mei 1944 wordt gearresteerd.

Vanaf die tijd maakt Henk ('Blonde Henk') deel uit van de knokploeg rond Wim Hanegraaf ('Van Loon'). De ploeg pleegt overvallen op onder andere een postbijkantoor en de Nederlandsche Akkerbouw Centrale in Den Haag, en een distributiekantoor in Doorn. Henk is een van de brandstichters bij de Pander vliegtuigfabriek in Rijswijk in de nacht van 13 op 14 mei: de opslagplaats, een aantal in aanbouw zijnde vliegtuigen en de fabriek branden af.

Liquidatie van een landwachter

De illegaliteit van Rijswijk en omgeving

Hendrikus Martinus Jan Gottlieb wordt geboren op 13 januari 1916 in Den Haag, zoon van een politieagent, later rechercheur. Henk groeit op met zijn oudere broer en zus in Den Haag, Rijswijk en weer Den Haag. Na twee jaar mulo volgt hij vier jaar de kleermakersschool en gaat dan werken als (gediplomeerd) coupeur.

Bij de Vrijwillige Landstorm, Landstormverband 's-Gravenhage verbindt Henk zich in oktober 1934 als adspirant voorgeoefend sergeant. Dat betekent in de vrije tijd een militaire opleiding volgen. Na het behalen van het 'bewijs van voorgeoefendheid' wordt hij in november 1935 bevorderd tot landstormkorporaal. In april 1936 wordt hij bij het Regiment Grenadiers te Den Haag ingelijfd als dienstplichtige onder gelijktijdig ontslag als vrijwilliger bij de Landstorm. Als dienstplichtig sergeant effectief gaat hij vijf maanden later met groot verlof. Kort daarop, november 1936, tekent hij als vrijwilliger bij hetzelfde regiment een contract voor zes jaar als sergeant-capitulat. Dit dienstverband (Capitulantenreglement 1935) geeft na zes dienstjaren zekerheid van een andere baan in overheidsdienst.

De Nederlandse regering kondigt op 28 augustus 1939 de algemene mobilisatie van het Nederlandse leger af. Bij de voormobilisatie van 24 augustus wordt Gottlieb ingedeeld bij de 1e bataljon van het Regiment Grenadiers. In november van dat jaar gaat hij over in beroepsdienst.

Bij de Duitse inval in de meidagen 1940 leveren de bataljons van het Regiment Grenadiers zware gevechten in de Haagse regio en bij de verdediging en herovering van de vliegparken Ypenburg en Ockenburg, waarbij zware verliezen worden geleden. Over de persoonlijke inzet van sergeant Gottlieb zijn geen bijzonderheden bekend. Per 15 juli 1940 krijgt hij eervol ontslag uit de militaire dienst.

krijgt steeds meer last van het optreden van Elferink, een voormalig onderofficier der Jagers en nu opperstormleider van de Landwacht. De knokploeg wil hem liquideren, een taak die aan Henk en ploegmaat Henk Bakker wordt toever-

trouwd. Verloofde Jopie schaduw Elferink enkele dagen zodat zijn dagelijkse routine duidelijk wordt. Echter, op zondag 16 juli, op de uitgekozen tijd en plaats, verschijnt Elferink niet... Wanneer ze bij Wim Hanegraaf verslag uitbrengen, is daar ook Chris Boer uit Voorburg aanwezig. Henk heeft hem nog niet eerder ontmoet.

Deze Chris lukt het vijf dagen later wel, alleen anders dan gepland. Chris en twee anderen schaduwen Elferink, maar dat wekt zijn argwaan. Elferink houdt Chris – die gewapend is – aan onder dreiging van een pistool en fouilleert hem, maar vindt niets. Op het politiebureau in de Hoornstraat wordt Chris nogmaals gefouilleerd, ook zonder resultaat. Wanneer Elferink aandacht iets verslapt, spring Chris hem op de rug en vuurt enkele malen. Elferink sterft ter plekke, maar Chris kan niet wegkomen. Na de begrafenis koppen enkele kranten met "Landwacht-kompaniechef door terroristen vermoord." Het illegale krantje 'Vrijheid' schrijft in de rubriek 'Het vroolijke hoekje': "In Rijswijk de bandiet Elferink naar de hel gezonden."

Bij de verhoren heeft Chris mogelijk bekend dat hij de gegevens over Elferink had gekregen van een parketwachter en dat diens verloofde Elferink had geschaduwd. Henk en Jopie blijken sindsdien door de Sipo te worden gezocht en moeten onderduiken. Henk blijft actief in de knokploeg en met de verzorging van onderduikers.

Een van de mannen van Hanegraafs ploeg, ambtenaar Hein Lindeman, verneemt dat twee Duitsers die een boot vol levensmiddelen en vermoedelijk ook wapens moeten bewaken, bereid zouden zijn de schuit over te dragen in ruil voor onderduikadressen en burgerkleding. Henk voelt er niet veel voor, maar Hein houdt vol dat de zaak safe is. Omdat hij het anders wel alleen zou doen, stemt Henk ermee in. Op 24 september stappen ze bij Zoeterwoude aan boord van die schuit. Maar dan blijkt dat het toch fout zit. Henk kan van boord komen en vluchten. Hein echter, springt verkeerd, valt in het water en wordt direct door de Duitsers doodgeschoten.

Inval door de Sicherheitspolizei

In de Haagse wijk Bezuidenhout woont mevrouw Slagter-Abbink aan de Laan van Nieuw Oost-Indië 240. Het huis heeft zij ter beschikking gesteld aan de illegaliteit en wordt nu gebruikt als slaap- en contactplek van meerdere knokploegen. In oktober verblijven Henk, Wim Hanegraaf en ene Rudi daar een paar dagen. Op de 12e zijn Wim en Rudi al 's morgens vroeg op pad gegaan; daarna arriveren twee anderen in de woning. Mevrouw Slagter, ze is die morgen even weggeweest, treft bij thuiskomst drie heren voor de deur, die haar vragen of Wim thuis is. In de veronderstelling dat het vrienden van Wim zijn, opent ze de deur en gaat hen voor. De drie 'heren' blijken in dienst van de Sicherheitspolizei (Sipo) te zijn en de eerste vier arrestaties zijn een feit.

De Sipo heeft inmiddels versterking gekregen, onderzoekt de woning en vindt een lijstje met telefoonnummers. Die nummers worden gebeld met het vriendelijke verzoek even langs te komen, waaraan ook gevolg wordt gegeven. Verder wordt iedereen die daar nietsvermoedend binnenloopt ook gearresteerd, waaronder Wim Hanegraaf en Jopie. Helaas blijken enkele gearresteerden bezwarend materiaal op zak te hebben, een schat aan informatie voor de Sipo. Even na spertijd, 20.00 uur, worden allen met overvalwagens naar de *polizei-gefängnis* Scheveningen, het Oranjerhotel, gebracht. Ook de volgende dagen lopen nog personen in de val. In totaal zijn enkele tientallen mensen gearresteerd.

Tijdens de verhoren die Jopie ondergaat – waarin ze alles ontkent – wordt een boekje opgedaan over haar Henk, waaruit duidelijk wordt dat ze alles van hem weten. Zelf wordt ze na ongeveer drie weken weer vrijgelaten; ook anderen worden na verhoor weggezonden. Echter, niet van alle gearresteerden in het 'verzetshuis' Laan van NOI wordt in de resterende oorlogsmaanden duidelijk wat met hen is gebeurd.

Gottlieb sr., gepensioneerd politiemans, krijgt in november enkele persoonlijke eigendommen van zijn zoon toege-stuurd. Hij neemt contact op met Henks

groepscommandant De Lange. Die krijgt van de Sipo te horen dat zijn parketwachter, Henk Gottlieb, op 6 november door een *standgericht* ter dood is veroordeeld en dat het vonnis dezelfde dag is uitgevoerd.

Na de bevrijding krijgt Gottlieb sr. ook nog andere berichten zo zou zijn zoon naar Duitsland overgebracht zijn... Bij de Waalsdorpervlakte worden steeds meer grafkuilen aangetroffen en vermisten geïdentificeerd. Pas in het voorjaar 1947 komt er duidelijkheid wanneer ook de stoffelijke overschotten van Henk Gottlieb en Wim Hanegraaf worden gevonden. Op 7 mei 1947 vindt de begrafenis van Henk Gottlieb plaats op de Eerebegraafplaats te Bloemendaal.

Zeker elf mannen zijn het slachtoffer geworden van de inval op de Laan van NOI: doodgeschoten bij de Waalsdorpervlakte of omgekomen in concentratiekampen. Door latere arrestaties als gevolg van deze inval vielen nog enkele slachtoffers. Het is nooit opgehelderd hoe dit contactadres bij de Sipo bekend is geworden.

In 2005 besluit B&W Gemeente Den Haag dat een van de nieuwe straten in Leidschenveen 'Henk Gottlieb' gaat heten.

Jacob ('Jaap') Balder – gearresteerd op 23 juni 1944 – wordt op 16 juli 1944 met veertien anderen doodgeschoten in de duinen bij Overveen. **Jacob ('Jaap') Goedendorp** en **Christiaan ('Chris') Jacob Boer** zijn op 4 september 1944 in kamp Vught doodgeschoten.

Bronnen: o.a. 'De Eerebegraafplaats te Bloemendaal' (2005).

De auteur verricht historisch onderzoek naar de gevallen die in de oorlog 1940-1945 behoorden tot de (Koninklijke) Marechaussee. Wilt u reageren? Uw reactie is welkom op het redactieadres of rechtstreeks per e-mail aan de auteur op marechaussee4045@gmail.com.

Marechaussee Contact
22e jaargang | nummer 4
Augustus 2021

Marechaussee Contact is een uitgave van Stichting Marechaussee Contact en verschijnt tweemaandelijks.

Aan de inhoud wordt veel zorg besteed, echter noch de stichting noch de redactie aanvaardt enige aansprakelijkheid voor eventuele fouten en/of onvolkomenheden. Door derden aangeleverde inhoud geeft niet noodzakelijk de mening van de stichting of de redactie weer. De redactie behoudt zich het recht voor door derden ingezonden kopij aan te passen, in te korten, of niet te plaatsen.

Voor het overnemen van artikelen, gedeelten daarvan en/of foto's is toestemming van de redactie vereist. Na verkregen toestemming dienen de bron, de artikelkop en de naam van de auteur te worden vermeld.

Redactie

Martin Aalbers
Mieke Bloemheuvel (eindredactie)
Willem Geense
Frans Meijer
Henk Rijke
Henk Westland (coördinatie & eindredactie)
Jeroen Wijngaard

Aan dit nummer werkten mee

Freerk van Rossem
Reinier Voogd

Contact met de redactie

Postbus 125, 7590 AC Denekamp
t.a.v. Redactie Marechaussee Contact
redactie@marechausseecontact.nl

Wijzigen van adresgegevens / opzeggen

ledensecretaris@marechausseecontact.nl
(zie verder pagina SMC-informatie bij administratie en werving)

Vormgeving

Pleun van der Linde,
Content Innovators BV, Den Haag

Druk

Wilco BV, Meppel

Aanleveren kopij voor een volgende uitgave

Voor het aanleveren van kopij graag eerst contact opnemen met de redactie.

3	Observaties
4	Agenda Activiteiten voor en door (oud-)marechaussees
4	Nestelpennen Actuele berichten
6	Op missie Het is hun land en onze tijd is kort
10	Dienstplichtigen Mijn dienstplicht bij de KMar, lichte 55-3
13	IKNG Reünie 'Boerma-Plaizier' / MP III 'weer voor het echie'
14	Uit 'De Marechaussee grijpt in' Een goede beurt Meester in de Rechten?
16	Veteranen Nederlandse Veteranendag 2021
18	Voor u gelezen De ramp van Nieuwkuijk 1880, 'levensredder' wachtmeester J. W. van Schuppen
20	1940-1945 Fatale inval op contactadres Laan van NOI
22	Reservisten Zilveren Anjer voor Barend van Benthem
23	Reservisten Reservisten leiden reservisten op
24	Bevrijdingsdag 5 mei viering voor de televisie of digitaal
25	SMC Nieuw welkomstgeschenk voor SMC'ers
26	Personalia
27	SMC-informatie

Foto omslag:

Afghanistan, 7 augustus 2011, Kunduz, situational awareness patrouille van het POMLT (Police Operational Monitoring Liason Team) en Amerikaanse troepen in Kunduz bij het Police Headquarters en Police Station 1

Foto: Mediacentrum Defensie | Eva Klijn